

ביאור נפלא של הגה"ק בעל "צבי לצדיק": הברכות על פירות העץ בט"ו בשבט הוכחה ברורה שהארץ לא חטאה בעץ פרי

בזה עבודה גדולה ונתכוונה לשם שמים כדי שיוכל האדם לעשות תשובה.

על פי האמור מפרש ה"אוהב ישראל" (שם) הפסוק בפרשת קדושים (ויקרא יט כג): "וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל", בלשון קדשו: "היינו שכל העץ יהא ראוי למאכל ולא הפרי לבד אלא יהא טעם עצו ופריו שוים".

הנה כי כן מבואר היטב דברי ה"צבי לצדיק", כי ט"ו בשבט הוא: "ראש השנה לאילן" לדון את הארץ ששינתה להוציא: "עץ עושה פרי" ולא "עץ פרי עושה פרי", ואנו אוכלים פירות כדי לעורר הלימוד זכות על הארץ שכל מה שעשתה לא היה רק לטובת האדם. אולם עדיין צריך ביאור, איך באמת אנו מעוררים לימוד זכות זה על הארץ שחטאה לטובת האדם, ע"י אכילת פירות בט"ו בשבט.

קל וחומר של הארץ כמאמר "תדשא הארץ דשא"

אומר על כך ה"צבי לצדיק" רעיון נפלא, על פי מה שהביא הוכחה ברורה שהארץ אכן נתכוונה במעשיה לשם שמים, כי כאשר נתבונן נראה שהארץ נצטוותה על שני דברים (בראשית א יא): "ויאמר אלקים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע, עץ פרי עושה פרי למינו אשר זרעו בו על הארץ". הרי נזכרו כאן שני ציוויים: (א) "תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע". (ב) "עץ פרי עושה פרי למינו". והנה על ציווי הראשון: "תדשא הארץ דשא" שנינו בגמרא (חולין ס.): "דרש רבי חנינא בר פפא (תהלים קד לא), יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו, פסוק זה שר העולם אמרו, בשעה שאמר הקב"ה למינו באילנות, נשאו דשאיהם קל וחומר בעצמם, אם רצונו של הקב"ה בערבובייה למה אמר למינו באילנות, ועוד קל וחומר, ומה אילנות שאין דרכן לצאת בערבובייה אמר הקב"ה למינו, אנו על אחת כמה וכמה, ומיד כל אחד ואחד יצא למינו, פתח שר העולם ואמר, יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו".

לפי זה אומר ה"צבי לצדיק", מכיון שאנו רואים כי במצוה הראשונה: "תדשא הארץ דשא", קיימה הארץ רצון הבורא אפילו במה שלא נצטוותה בפירושו, כי למדה קל וחומר מהעצים להוציא דשא למינו, איך יתכן שבציווי השני: "עץ פרי עושה פרי" שינתה הארץ מציווי ה'. אלא על כרחך שגם בציווי השני השיגה הארץ שכן הוא רצון ה' שלא להוציא עץ פרי עושה פרי, כדי שיוכל האדם לעשות תשובה על חטאיו.

ויש להוסיף תבלין, ממה ששינוי (אבות פי"ד מ"ב): "מצוה גוררת מצוה". אם כן כיון שמקרא מלא דיבר הכתוב (בראשית א יב): "ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע למינ-הו", והיינו משום שלמדה קל וחומר מהעצים שראוי להוציא דשא למינהו, אם כן איך יתכן שמיד אחר זה הוציאה: "ועץ עושה פרי אשר זרעו בו למינו", לא כפי שנצטוותה "עץ פרי עושה פרי", הלא מצוה גוררת מצוה. אלא על כרחך שגם בציווי השני זכתה לכוון לרצון ה'.

"טוב אחרית דבר מראשיתו"

והנה הטעם שצריך לברך על מאכל לפני האוכל מבואר בגמרא (ברכות מח.) שהוא

צבי לצדיק: ט"ו בשבט "ראש השנה לאילן",
יום הדין לארץ שלא הוציאה עץ שטעמו כטעם פרי

☆☆☆

אוהב ישראל: הארץ חטאה לטובת האדם שנוצר מן האדמה,
כדי שיהיה לו תיקון על חטאיו בתשובה

☆☆☆

צבי לצדיק: שתי מצוות נצטוותה הארץ:
(א) "תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע", (ב) "עץ פרי עושה פרי"

☆☆☆

בציווי הראשון: "תדשא הארץ דשא",
דרשה קל וחומר להוציא למינהו אף שלא היה ציווי על כך

☆☆☆

כדי ליישב קושיא זו, נקדים יסוד נפלא ממשנתו של ה"צבי לצדיק" להרה"ק רבי צבי אלימלך מבלאזוב זצ"ל (שבט מאמר ב אותיות אג), שמבאר גם כן כי ט"ו בשבט הוא יום הדין לאילנות, והנה קצת מלשונו הקדוש:

"דהנה כבר ידענו, דהארץ שינתה את טעמה מבלי הוציאה עץ פרי שיהא טעם העץ כטעם הפרי, אלא (בראשית א יב) 'עץ עושה פרי' ולא העץ פרי כמבואר ברש"י שם. וטעמה על שנותה את טעמה מבואר בספרים הקדושים שהיה לשם שמים... ומעתה בהיות שבחמשה עשר בשבט הוא ראש השנה לאילנות כדברי בית הלל, ואם כן בודאי למשפט עמדה הארץ כהיום הזה, על שנותה את טעמה להוציא את 'עץ עושה פרי' דייקא".

והנה מה שכתב ה"צבי לצדיק", כי הארץ שינתה להוציא "עץ עושה פרי" משום שנתכוונה לשם שמים, פשוט שכוונתו לדברי הרה"ק מאפטא זי"ע ב"אוהב ישראל" (פרי בראשית), שמתמה על מה ששינתה הארץ ממה שצוה אותה הקב"ה, בשלמא אצל בשר ודם שייך שיחטא משום שיש לו יצר הרע, אבל הארץ שאין לה יצר הרע מנין בא לה דבר כזה שלא לקיים מצות הקב"ה.

"ונטעתם כל עץ מאכל" שטעם העץ יהיה כטעם הפרי

וביאר בדברי קדשו, כי באמת הארץ לא חטאה כלל, אלא אדרבה עשתה בזה עבודה גדולה במסירות נפש, ולא חסתה על כבודה בבחינת: "גדולה עבירה לשמה". כי הארץ ראתה ששורש נשמתו של האדם היא חלק אלוך ממעל חצובה מתחת כסא הכבוד, וכיון שהאדם הוא קרוב לחטא כי יצר לב האדם רע מנעוריו, הרי יגרום על ידי זה פגם גדול בשורש נשמתו עד שלא יועיל לו שום תיקון ותשובה.

לכן נתחכמה הארץ ושינתה תחלה מצות הקב"ה שלא להוציא עץ כזה שטעם עץ וטעם פריו שוה, כדי שאחר כך כשיחטא האדם יוכל לבוא בטענה שאין החטא מצד שורש נשמתו אלא מצד גופו, שמכיון שגופו נברא מן האדמה ששינתה כבר רצון הקב"ה, הנה זה גרם שהגוף ישנה גם כן רצון הקב"ה, כי הענף שהוא הגוף נמשך אחרי השורש שהיא האדמה שממנה נוצר, נמצא שהארץ עשתה

בשבט תרכ"ז) מבואר, שהוא מחזק רעיון זה המורגל בפי העולם, אלא שיש הבדל גדול בין הדין בעצרת שהדין הוא על פירות האילן, כלשון המשנה: "בעצרת על פירות האילן", ואילו בט"ו בשבט הדין הוא על האילן עצמו, כלשון המשנה: "ראש השנה לאילן".

אלא שלפי זה מעורר הרה"ק מסדיגורא על ענין נפלא, כי בט"ו בשבט שהדין הוא על האילנות ולא על הפירות המנהג הוא לאכול פירות, ואילו בחג השבועות שהדין הוא על פירות האילן ולא על האילן, המנהג הוא להעמיד אילנות בבית המדרש. וצריך להבין מה ראו על ככה להחליף את הענינים, לאכול פירות בט"ו בשבט, כשהדין הוא על האילן, ואילו בחג השבועות להעמיד אילנות בבית המדרש, כשהדין הוא על פירות האילן. וביאר בדברי קדשו בדרך רמז:

"והענין הוא, דאילן הוא הצדיק כידוע, ופירות הם החסידים המסתופפים בצלו ומקושרים אליו. והנה בט"ו בשבט נידונים הצדיקים הנקראים אילן, איזה חסידים יתדבקו ויתקשרו אליהם... ולכן מברכין אז על פירות האילן המרמזים לחסידים שמתדבקים לצדיק, שגם פחותי ערך שבי-ניהם ישוּבו וייתבוננו מעשיהם, כדי שיתקדש שמו יתברך על ידי הצדיקים והחסידים. ובעצרת נידונין החסידים הנקראים פירות האילן, לאיזה צדיק יתדבקו ויתקשרו, כי יש כמה חסידים יראים ושלמים בתורה ובתפלה שמקורבים ומדובקים לצדי-קי שקר ח"ו, לכן בעצרת מעמידין בבית הכנסת אילנות הנותנים ריח טוב, לרמז להחסידים שיתפללו שיעמיד להם הש"ת יוזמין לפנייהם צדיק אמת הנקרא אילן להתדבק בו, כי לזכות לבוא ולהתקרב לצדיק אמיתי הוא באמת רק בסייעתא דשמיא".

"ראש השנה לאילן" על חטא הארץ בענין העץ

נמצינו למדים מזה, כי ט"ו בשבט שהוא: "ראש השנה לאילן", הוא יום הדין לאילנות כלומר לעצי האילנות, לעומת עצרת שהוא יום הדין: "על פירות האילן". אלא שלפי זה עדיין נשאר לנו ליישב מנהג ישראל תורה, לאכול ט"ו בשבט פירות האילן למרות שהדין הוא על האילן, ודברי תורה כפטיש יפוצץ סלע נדרשים לכל חפץ.

הרה"ג ר' פנחס פרידמן

מנהג ישראל תורה היא, להרבות ט"ו בשבט באכילת כל מיני פירות ובפרט שבעה מינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל. מקור למנהג זה הוא ממה שנפסק בשלחן ערוך (אורי"ח סימן קלא סעיף ו), כי ט"ו בשבט הוא מהימים טובים שאין אומרים בהם תחנון ואין נופלים על פניהם.

הטעם לכך הוא כי ט"ו בשבט הוא ראש השנה לאילנות, כמו ששינו במשנה (רי"ה ב.): "באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי, בית הלל אומרים בחמשה עשר בו". ופירש רש"י: "לענין מעשר, שאין מעשרין פירות האילן שחנטו קודם שבט על שחנטו לאחר שבט, שבאילן הולך אחר החנטה". וכתב על זה ב"מגן אברהם" (שם ס"ק טז) בשם ספר "תיקון יששכר": "בט"ו בשבט ראש השנה לאילנות, ונהגין האשכנזים להרבות במיני פירות של אילנות".

מנהג קדוש זה של ריבוי אכילת פירות בט"ו בשבט כבר נתפשט בכל תפוצות ישראל, ובמיוחד אצל רבותינו הקדושים תלמידי הבעש"ט הקדוש זי"ע, שנהגו לערוך שלחן מיוחד לכבוד ט"ו בשבט עם כל מיני פירות, כפי שהעיד בספר "אילה שלוחה" (דף קלב) להרה"ק רבי נפתלי בן הרה"ק רבי שמעון מיערוסלב זצ"ל:

"מנהג ישראל לאכול פירות בט"ו בשבט, וראיתי ושמעתי מכמה צדיקים אשר הדבר הזה היה יקר בעיניהם והיו עושין פעולות גדולות, ובפרט הרב אדמו"ר הקדוש [השר שלום] מבעלזא". המקובלים האחרונים אף נהגו לעשות תיקון מיוחד בקשר לאכילת הפירות.

במאמר זה ברצוננו להשתעשע בדבריו המתוקים של הגה"ק רבי צבי אלימלך מבלאזוב זי"ע בעל "צבי לצדיק", שנותן טעם לשבח על המנהג לאכול פירות העץ, כדי להמליץ בכך על הארץ ששינתה לכאורה ממה שנצטוה מפי הקב"ה להוציא: "עץ פרי עושה פרי", ולמעשה הוציאה רק "עץ עושה פרי" ולא "עץ פרי".

"ראש השנה לאילן" יום הדין לאילנות

אולם ראשית כל עלינו להתבונן במה שמורגל בפי העולם, כי מה שאמרו חכמינו ז"ל ט"ו בשבט הוא: "ראש השנה לאילן", הכוונה כי ביום זה כשנכנס השרף באילנות הוא יום הדין לאילנות, על דרך ראש השנה באי בתשרי לבני אדם שהוא יום הדין לכל יצורי חומר, כן ט"ו בשבט הוא יום הדין לאילנות.

אמנם יש לתמוה על כך, שהרי שינוי משנה מפורשת (רי"ה טז.): "בארבעה פרקים העולם נידון, בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון... ובחג נידונין על המים". הרי מבואר כי רק בחג השבועות נידונין על פירות האילן. וכבר העיר על כך בספר "שנות חיים" להגאון רבי אברהם חיים נאה זצ"ל (מקו"ח סימן לא אות א): "והמוני העם טועים וחושבים שט"ו בשבט הוא יום הדין לאילנות, והוא משנה מפורשת בראש השנה בארבעה פרקים העולם נידון, בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן".

אולם מדברי הרה"ק רבי אברהם יעקב מסדיגורא זצ"ל בספר "אמת ליעקב" (ט"ו

מקל וחומר, שהרי בכתוב מצינו רק שצריך לברך ברכת המזון אחרי הסעודה ככתוב (דברים ח ז): **"ואכלת ושבעת וברכת"**. לפני האוכל מנין, ומפרש הטעם: **"אתיא בקל וחומר, כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן"**. נמצא כי ברכה ראשונה לפני האוכל הוא מקל וחומר.

אמור מעתה מבואר היטב מנהג ישראל תורה, כי בט"ו בשבט מרבים לאכול פירות העץ, שמברכים עליהם ברכה ראשונה מקל וחומר, כדי לעורר בזה הקל וחומר הראשון בתורה שעשתה הארץ להוציא עשב מזריע זרע למינהו, ומזה מתברר לימוד זכות נפלא על הארץ כי גם מה ששינתה להוציא **"עץ עושה פרי"**, היה לטובת האדם כדי שיוכה לעשות תשובה ולתקן דרכיו.

בדרך זו מפרש ה"צבי לצדיק" הפסוק (קהלת ח ז): **"טוב אחרית דבר מראשיתו"**. פירוש: **"אחרית דבר"**, הוא הציווי האחרון של הארץ: **"עץ פרי עושה פרי"**, הוא טוב, אף ששינתה להוציא **"עץ עושה פרי"**, [ומוסיף רמז: **אחרי"ת דב"ר** גימטריא **ע"ץ עש"ה פרי"**], ומפרש ואומר איך מוכח כי **"טוב אחרית דבר, מראשיתו"**, מהציווי הראשון של הארץ: **"תדשא הארץ דשא"**, ולא הזכיר הקב"ה למינהו אלא שהארץ למדה כן מקל וחומר, מזה מוכח שגם במאמר האחרון: **"עץ פרי עושה פרי"**, זכתה לכוון לרצון ה'.

יתכן לפרש בזה הנוסח בכתר לשבת: **"הן גאלתי אתכם אחרית כראשית"**. על פי מאמרם (יומא פו ז): **"גדולה תשובה שמקר- בת את הגאולה"**. והנה כבר נתבאר כי מה שמהני תשובה לאדם הוא מחמת שהארץ שממנה נוצר האדם שינתה ממה שנצטוותה. וזהו הפירוש: **"הן גאלתי אתכם, אחרית כראשית"**, כשתבינו כי גם מה ששינתה הארץ **"אחרית"** הנה הוא טוב **"כראשית"** כמאמר הראשון, כי נתכוונה בו לשם שמים לסייע לאדם שיעשה תשובה, ואם אכן תלמדו מהארץ לעשות תשובה תזכו לגאולה.

עיקר ביטול כח היצר על ידי תורה שבעל פה

בדרכו של ה"צבי לצדיק" נלך להרחיב רעיון נפלא זה, מה שסיבב הקב"ה מסבב כל הסיבות שבציווי הראשון: **"תדשא הארץ דשא"**, תצטרך הארץ לדרוש קל וחומר כדי להוציא **"עשב מזריע זרע למינהו"**, ואילו בציווי השני: **"עץ פרי עושה פרי"**, תשנה ציווי זה כדי שיוכל האדם לעשות תשובה, על פי מה ששנינו בגמרא (קידושין ל:): **"כך הקב"ה אמר להם לישורא תבלין, ואם אתם הרע ובראתי להם תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו"**. מבואר מזה כי עיקר ביטול היצר הרע הוא רק על ידי עסק התורה.

אמנם ראוי לדעת מה שמבואר בספרים הקדושים, כי הן אמת שראוי לכל אדם לעסוק בתורה שבכתב שניתנה למשה מסיני, כי בכל אות מאותיות התורה גנוזים סודות התורה עד אין סוף, אולם עיקר ביטול היצר הרע הוא דוקא על ידי העסק והיגיעה בתורה שבעל פה. לכן בכוונה תחילה דדקק הקב"ה לומר לישראל: **"ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו"**, **"עוסקים"** דייקא בדרך עסק ויגיעה, כמו שביאר הטי"ז (אוי"ח סימן מז ס"ק א) כי מטעם זה תקנו הז"ל לברך בברכת התורה: **"לעסוק בדברי תורה"**, לרמוז שעיקר לימוד התורה הוא בדרך פלפל ויגיעה כאדם שעוסק בעסקיו.

ונראה שלזה נתכוון רבי יוחנן באמרו (גיטין ס ז): **"לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה, שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל"**. כי ללא העמל והיגיעה בתורה שבעל פה יפול האדם ברשת היצר המפתה אותו כנגד בוראו, נמצא כי רק על ידי העסק בתורה שבעל פה אפשר לעשות ברית עם הקב"ה לשמור מצוותיו וחוקותיו. וזהו ששנינו במשנה (אבות פ"ב מ"ב): **"יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון"**. דקדקו לומר **"שיגיעת שני-**

הם", כי דוקא עסק התורה בדרך יגיעה מבטל את היצר הרע.

על פי האמור יתבאר מה שהביא ב"עטרת ישועה" להרה"ק מדיזקוב זי"ע (ליקוטים אות לו) בשם ספרים הקדושים, כי שמו של היצר הרע **סמא"ל** נוטריקון **ס"יוס מ'סכת אין לעשות**, כי הוא מתגבר על האדם שלא יוכל לסיים מסכתא, ולפי האמור הביאור בזה, שעיקר התנגדות היצר הוא להעסק בתורה שבעל פה, כי הוא יודע שעל ידי זה מבטלים אותו מכל וכל.

ויש להוסיף על פי הידוע שישנם ס' מסכתות בתורה שבעל פה, כמבואר במדרש (במ"ר יח כא) על הפסוק (שיר השירה ו ח): **"ששים המה מלכות, ס' מסכתות"**. לפי זה

שבעל פה שיש בה יגיעה גדולה, **"מוטב"** כי אז תצליחו על ידי יגיעת התורה לבטל את ההר כגיגית שהוא היצר הרע, כנרמז בשמו **סמא"ל - ס' מ'סכתות א'יותם ל'למוד, "ואם לאו"**, שלא תקבלו תורה שבעל פה כי אין רצונכם להתייגע בתורה, כי אז **"שם תהא קבורת-כס"**, שכן ההר כגיגית שהוא היצר הרע יקבור אתכם ולא תוכלו להתגבר עליו.

הארץ דרשה קל וחומר לעורר העסק בתורה שבעל פה

אמור מעתה יאיר לנו להבין המעשה הנפלא שעשתה הארץ בשני הציוויים, כי

מכיון שבציווי הראשון דרשה הארץ קל וחומר לקיים רצון ה', מוכח שגם בציווי השני נתכוונה לשם שמים

☆☆☆

ברכה ראשונה לפני האכילה למדו חז"ל מקל וחומר: "כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן"

☆☆☆

מברכים על הפירות בט"ו בשבט כדי לעורר הקל וחומר הראשון שדרשה הארץ שהיא הוכחה שלא חטאה

☆☆☆

הארץ דרשה קל וחומר הראשון, להשפיע על האדם להתגבר על היצר הרע על ידי העסק בתורה שבעל פה

☆☆☆

בציווי הראשון: **"תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע"**, דרשה קל וחומר להוציא **"עשב מזריע זרע למינהו"**, ואילו בציווי השני: **"עץ פרי עושה פרי"**, שינתה להוציא רק **"עץ עושה פרי"**, כדי שיוכל האדם לתקן חטאיו בתשובה, ולפי האמור יש לומר ששני הדברים שעשתה הכל הוא לטובת האדם.

כי הן אמת שאם חטא האדם החובה מוטלת עליו לעשות תשובה כדי לתקן מה שפגם כנגד מלך הכבוד, אולם ברור שצריך להשתדל להתגבר על היצר הרע שלא יבוא כלל לידי חטא, אולם הרי אי אפשר להתגבר על היצר הרע כי אם על ידי העסק בתורה שבעל פה, לכן נתחכמה הארץ בציווי הרא-שון: **"תדשא הארץ דשא"**, לדרוש ק"ו שהוא המדה הראשונה מ"יג מדות שהתורה נדרשת בהן בתורה שבעל פה, כדי להשפיע על האדם שנברא מן האדמה שיעסוק גם כן בתורה שבעל פה שאז יוכל להתגבר על היצר הרע.

אולם מכיון שיצר לב האדם רע מנעוריו, ואין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, לכן בציווי השני: **"עץ פרי עושה פרי"** חטאה הארץ להוציא רק **"עץ עושה פרי"**, שאפילו אם חטא אדם יוכל לתקן הכל בתשובה שלימה. נמצא כי שני הדברים שעשתה הארץ, הראשון בקום ועשה לדרוש קל וחומר כדי להוציא עשב השדה למינהו, והשני בשב ואל תעשה שלא להוציא עץ פרי עושה פרי, שני הדברים הם לטובת האדם שיוכל להתגבר על היצר על ידי העסק בתורה שבעל פה, ואפילו אם חטא ח"ו יוכל לתקן הכל בתשובה שלימה.

הנה כי כן מבואר היטב מנהג ישראל תורה בט"ו בשבט, להרבות באכילת פירות ולברך עליהם בכוונה, כי היות שט"ו בשבט הוא **"ראש השנה לאילן"**, לדון את הארץ שלא עשתה כפי שצוה עליה הקב"ה. לכן אנו מברכים ברכה על פירות הארץ, שענין הברכה לפני האכילה נלמד ממדת קל וחומר: **"כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן"**, ועל ידי זה מעוררים הקל וחומר שעשתה הארץ בציווי הראשון: **"תדשא הארץ דשא"**, שנתכוונה להשפיע בכך על האדם שנוצר מן האדמה, שיעסוק בתורה שבעל פה כדי שיוכל להתגבר על היצר הרע, ומזה מתעורר לימוד זכות על הארץ, כי גם מה ששינתה שלא להוציא **"עץ פרי עושה פרי"** היה לטובת האדם שיוכל לתקן חטאיו בתשובה.

שמים תורה שבכתב

ארץ תורה שבעל פה

יומתק לבאר בזה מאמרם (ב"ר ה ח):

"ויקרא אלקים ליבשה ארץ, למה נקרא שמה ארץ, שרצתה לעשות רצון קונה". וצריך להבין, הלא גם השמים וכל אשר בהם, השמש, הירח והכוכבים מקיימים רצון קונם, מדוע אם כן זכתה רק הארץ להיקרא בתואר **"ארץ"** על שרצתה לעשות רצון קונה.

ויש לומר על פי המבואר, כי הארץ דרשה קל וחומר הראשון להוציא עשב השדה למינהו, וזהו בבחינת (ברכות לה:): **"בזמן שישראל עושין רצונו של מקום"**, כי זוכים להשיג רצונו אפילו במה שלא נאמר להם בפירוש, כן זכתה הארץ להשיג רצון ה' אפילו במה שלא נאמר לה בפירוש.

הנה כי כן מטעם זה: **"ויקרא אלקים ליבשה ארץ"**, **"שרצתה לעשות רצון קונה"**, כי זכתה להשיג רצון קונה אפילו במה שלא נאמר לה בפירוש. לכן באותה שעה שדרשה הארץ קל וחומר, **"פתח שר העולם ואמר, יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו"**, כי זהו כבוד ה' שמשגיגים גם רצונו ולא רק דיבורו, אבל השמים וכל צבאי השמים קיימו רק מה שאמר להם הקב"ה בפירוש, כי לא היה צורך לדרוש קל וחומר כדי לגלות רצון ה' במה שלא נאמר להם בפירוש.

והנה מה שסיבב הקב"ה שדוקא הארץ תדרוש קל וחומר, כבר נתבאר שהוא כדי להשפיע על האדם שנוצר מן אדמה שיעסוק בתורה שבעל פה שאז יוכל להתגבר על יצרו הרע, ויש להוסיף תבלין, על פי המבואר בספרים הקדושים כי תורה שבכתב היא בחינת שמים ותורה שבעל פה היא בחינת ארץ, כמו שפירש ב"אגרא דכלה" (ריש פרשת בראשית): **"בראשית ברא אלקים את הש-מים ואת הארץ"**. **ב' של "בראשית"** מספרה שתיים, להורות על שתי תורות תורה שבכתב ותורה שבעל פה, **"את השמים"** היא תורה שבכתב **"ואת הארץ"** היא תורה שבעל פה. וכן כתב ב"פרי צדיק" לרבי דזוק הכהן זי"ע (פרשת במדבר אות ו): **"והנה בחינת שמים וארץ ירמו על בחינת תורה שבכתב ותורה שבעל פה, כדאיתא במדרש (ב"ר סו ג) מטל השמים זו מקרא, ומשמני הארץ זו משנה"**.

על פי האמור מבאר בשל"ה הקדוש כמין חומר מאמרם (שבת פח:): **"אמר חזקיה, מאי דכתיב (תהלים עו ט) משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה, אם יראה למה שקטה ואם שקטה למה יראה, אלא בתחילה יראה ולבסוף שקטה. ולמה יראה, כדריש לקיש דאמר ריש לקיש, מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי, ה' יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם, אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו"**. וצריך ביאור למה דוקא ארץ יראה ושקטה ולא שמים.

ותירץ על פי מה שנתבאר לעיל בשם המדרש תנחומא, כי הקב"ה כפה על ישראל הר כגיגית שיקבלו תורה שבעל פה, אבל תורה שבכתב כבר קיבלו כשהקדימו נעשה לנשמע. והנה קיום שמים הוא על ידי תורה שבכתב וקיום הארץ הוא על ידי תורה שבעל פה, לכן בשעת מתן תורה **"ארץ יראה"** שמא לא יקבלו ישראל תורה שבעל פה ולא תוכל להתקיים, אבל אחרי שכפה הקב"ה עליהם ההר כגיגית וקיבלו תורה שבעל פה **"ושקטה"** שכבר תוכל להתקיים.

הנה כי כן מבואר היטב, מה שסיבב הקב"ה מסבב כל הסיבות שלא הזכיר בפירוש שתוציא הארץ דשא למינו, כדי שתצטרך הארץ לדרוש קל וחומר מהעצים שגם את הדשא צריך להוציא למינו, כי היות שקיום הארץ הוא דוקא על ידי תורה שבעל פה, הנה היה הכרח שבתחילת עבודתה תדרוש קל וחומר כדי שנבין מזה שאין הארץ מתקיימת כי אם על ידי העסק בתורה שבעל פה, אבל שמים שקיומם על ידי תורה שבכתב לא היה צורך שימלאו תפקידם על ידי תורה שבעל פה.